

Agroturizam u funkciji razvoja poduzetništva u Vukovarsko - srijemskoj županiji – stanje i perspektive

Sandra Mrvica Mađarac, Odjel za Studij trgovine, Veleučilište Lavoslav Ružička u Vukovaru, Županijska 50, 32 000 Vukovar, Republika Hrvatska, Telefon: +385 32 444 688, Fax: +385 32 444 686, E – mail: smrvica@vevu.hr

Marina Guzovski, Financijska služba, Veleučilište Lavoslav Ružička u Vukovaru, Županijska 50, 32 000 Vukovar, Republika Hrvatska, Telefon: +385 32 444 688, Fax: +385 32 444 686, E – mail: mguzovski@vevu.hr

Slobodan Stojanović, Odjel za Studij trgovine, Veleučilište Lavoslav Ružička u Vukovaru, Županijska 50, 32 000 Vukovar, Republika Hrvatska, Telefon: +385 32 444 688, Fax: +385 32 444 686, E – mail: slobodan.stojanovic@vevu.hr

Sažetak

Sukladno trendovima na domaćem i svjetskom turističkom tržištu, u Vukovarsko-srijemskoj županiji moguć je razvoj agroturizma. Glavni su aduti razvoja ove vrste turizma autohtona sela u županiji, domaća hrana, prikaz tradicionalnog života na selu, bogata ruralna arhitektura, flora i fauna te veliki broj obiteljskih poljoprivrednih domaćinstava. Iako je ovo još nerazvijen oblik turizma u ovoj županiji, uz određene smjernice razvoja, mogao bi postati jedan od važnih pokretača kvalitete života ruralnih područja. Razvoj agroturizma nije kompliciran poduzetnički pothvat i lagan je za realizaciju budući da ovakav oblik turizma nema potrebu za izgradnjom novih receptivnih kapaciteta, već se njegov razvoj temelji na iskorištavanju postojećih resursa u tradicionalno ambijentalnim kućama. Na taj način poljoprivrednici bi, osim dodatnih prihoda, postigli pluriaktivnost i bolji plasman svojih proizvoda. Agroturizmom je moguće stvaranje povoljne poduzetničke klime i prepoznatljivosti ove županije po svojim prirodnim, tradicionalnim, gastronomskim i kulturnim ljepotama.

Ključne riječi: *agroturizam, Vukovarsko-srijemska županija, poduzetništvo, obiteljska poljoprivredna domaćinstva*

1. Uvod

Ruralna područja Vukovarsko-srijemske županije karakterizira depopulacija, pretežito staro stanovništvo, gospodarska i infrastrukturna nezaposlenost te bogatstvo prirodnih, tradicijskih i gastronomskih vrijednosti.

Zbog svih tih razloga agroturizam se nameće kao logičan izbor poduzetničkog pothvata. Ovaj oblik turizma nema potrebu za izgradnjom novih smještajnih i ostalih kapaciteta već se njegov razvoj temelji na iskorištavanju postojećih resursa u ambijentalnim, tradicionalnim kućama uz ispunjavanje određenih zakonsko propisanih normi. Osim prirodnog krajolika, domaćini gostima mogu ponuditi autohtonu hranu i piće, izvorne običaje i odmor u mirnoj sredini.

Razvoj agroturizma na određenom području prihvaća se kao svjetski trend od kojeg i gost i domaćin imaju veliku korist. Razvojem ove vrste turizma u ruralnim područjima Vukovarsko-srijemske županije povećala bi se kvaliteta života i ekonomska sigurnost stanovnika.

2. Teorijski pristup – razgraničenje pojmova

Ne postoji jedinstvena definicija ruralnog turizma, agroturizma i seoskog turizma iako se već mnogo puta tim pojmovima pokušalo dati konačnu definiciju kako bi ih se unificiralo. Definicije koje se najčešće koriste su (Ministartvo turizma RH, 2011., str. 17):

- *ruralni turizam* je najširi pojam koji obuhvaća sve turističke usluge, aktivnosti i vidove turizma unutar ruralnih područja, uključujući npr. lovni, ribolovni, turizam u parkovima prirode, zimski, seoski, ekoturizam, zdravstveni, kulturni itd; ruralni turizam nije nužno dopunska djelatnost na svojem gospodarstvu kojom se stvara dodatni prihod, već može biti i profesionalna djelatnost (npr. mali obiteljski hotel, konjički centar, itd.),
- *seoski turizam* je uži pojam od ruralnog turizma, a istovremeno širi pojam od turizma na farmi i vezan je uz ambijent sela i njegovu užu okolicu te sve njegove aktivnosti (poljoprivreda, manifestacije, gastronomija, folklor, etnologija, ostala gospodarska aktivnost),
- *turizam na seljačkom gospodarstvu ili agroturizam* odnosi se isključivo na oblik turističke usluge koja je dodatna djelatnost na gospodarstvu sa živom poljoprivrednom djelatnošću, u sklopu koje se nude proizvodi proizvedeni na takvom gospodarstvu, ruralni turizam ima posebno značenje za turiste jer oni doživljavaju drugačiji način života i ambijent od onog gdje žive, što za njih predstavlja bijeg od stresnog i ubrzanog života svakodnevice te im omogućava bavljenje aktivnostima koje imaju veze s boravkom u prirodi npr. ribolov, lov, pješačenje.

Turističko seosko obiteljsko gospodarstvo manja je gospodarska cjelina smještena u turistički atraktivnom kraju koja daje izvoran proizvod ili uslugu gospodarstva, a u čiji su rad uključeni svi članovi obitelji. Poljoprivredno, obiteljsko, seosko gospodarstvo koje pruža turistički proizvod ili uslugu stječe status „turističkoga seoskoga obiteljskoga gospodarstva“. Turizam na obiteljskom gospodarstvu dopunska je djelatnost vlasnika gospodarstva i njegove obitelji (Brščić, Franić, 2010., str. 33).

Najvažnije karakteristike agroturizma jesu: mirna sredina, čist i očuvan okoliš, domaća hrana, komunikacija s domaćinima, tretiranje gosta kao člana obitelji, originalnost ponude, upoznavanje gosta s poslovima na selu, prikaz tradicionalnog načina života, drugačije arhitekture, flore i faune.

Agroturizam se smatra ekonomskom alternativom za poljoprivrednike i ostalo stanovništvo u ruralnim prostorima kojima su potrebni dodatni prihodi. To vodi i ka razvoju poduzetništva na tim prostorima.

Važnost agroturizma ogleda se u očuvanju naselja i objekata od propadanja, povezanosti poljoprivredne proizvodnje i turizma, uzgoju biološko-organske hrane, razvoju nepoljoprivrednih djelatnosti, proizvodnji tradicionalnih proizvoda, oživljavanju starih zanata, zapošljavanju novih djelatnika, zadržavanju mladih ljudi na selu, promociji lokalnih običaja, gastronomije i kulture određenog područja, tj. razvoju gospodarstva i čuvanju lokalnog identiteta.

3. Agroturizam u Vukovarsko-srijemskoj županiji

Vukovarsko-srijemska županija nalazi se na samom istoku RH, između rijeka Save i Dunava. Zauzima površinu od 2454 km², a poljoprivredne površine zauzimaju 61, 8% površine županije (Vukovarsko-srijemska županija, 2012.).

43% od ukupnog poljoprivrednog stanovništva obavlja zanimanje na svom poljoprivrednom gospodarstvu, što je dobar preduvjet za stvaranje novih jedinica agroturizma. Time bi poljoprivrednici postigli veći prihod pomoću dodatne djelatnosti, pluriaktivnost i bolji plasman svojih proizvoda.

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva su mala i rascjepkana što rezultira manjem prinosu poljoprivrednih kultura po gospodarstvu. 42,6% obiteljskih gospodarstava ima veličinu manju od jednog hektara. To također otvara mogućnost bavljenja agroturizmom.

3.1. Postojeći objekti agroturizma

Turizam nikad nije imao značajnu ulogu u gospodarstvu ove županije. Glavni je uzrok toga orijentacija na masovni turizam jadranske obale, dok kontinentalni resursi nisu iskorišteni u svom punom potencijalu.

U Vukovarsko-srijemskoj županiji ima samo 13 registriranih turističkih seoskih domaćinstava (Tablica 1).

Tablica 1: Turistička seoska gospodarstva u Vukovarsko-srijemskoj županiji, 2011.

Naziv objekata	Sjedište	Vrsta objekta	Vrsta ugostiteljske usluge
Kapetanova kuća	Šarengrad	Objekt u seljačkom domaćinstvu, kušaonica, vinotočje	prehrana
Barbarić	Ilok	Objekt u seljačkom domaćinstvu, vinotočje, kušaonica, sobe	smještaj i prehrana
Knezović	Ilok	Objekt u seljačkom domaćinstvu, vinotočje, kušaonica, izletište	prehrana
Bičanić	Opatovac	Objekt u seljačkom domaćinstvu, vinotočje, kušaonica, izletište, smještaj	smještaj i prehrana
Denis Zeko	Vučedol	Objekt u seljačkom domaćinstvu, vinotočje, kušaonica, izletište	prehrana
Dobra voda	Dobra voda	Objekt u seljačkom domaćinstvu, vinotočje, kušaonica, izletište	prehrana
Srijemska kuća	Ilok	Objekt u seljačkom domaćinstvu, vinotočje, kušaonica, smještaj	smještaj i prehrana
Klet Čardak	Ilok	Kušaonica, vinotočje	prehrana
Antin stan	Ivankovo	Vinotočje, kušaonica	prehrana
Prkos kod Bać Jose	Vinkovci	Izletište	prehrana
Seljačko domaćinstvo Nedjeljka Frauk	Vrbanja	Vinotočje, kušaonica, smještaj	smještaj i prehrana
Juzbašić	Bošnjaci	Kušaonica, sobe	smještaj i prehrana
Acin Salaš	Tordinci	Vinotočje, kušaonica, sobe	smještaj i prehrana

Iz tablice je vidljivo da na cijelom području Vukovarsko-srijemske županije samo šest seoskih gospodarstva pruža uslugu smještaja sa sveukupno 78 kreveta. Vrste turističke usluge koju pružaju gore navedena gospodarstva jesu: prezentacija poljoprivrednog gospodarstva, berba voća i povrća, pješačenje, ribolov, iznajmljivanje konja za jahanje, ubiranje ljetine, vožnja kočijom i sportski sadržaji.

4. Od ideje do poduzetnika u agroturizmu

Postoje tri vrste gospodarstava u agroturizmu: prvu i drugu vrstu čine gospodarstva koja nude usluge smještaja i prehrane izletnicima i grupama: izletišta do maksimalno 80 osoba te gospodarstva koja nude usluge smještaja i prehrane gostima na smještaju (do maksimalno 20 osoba), kao i usluge prehrane izletnicima do maksimalno 80 osoba. Treću podvrstu (zatvoreni tip agroturizma) čine gospodarstva koja nude usluge smještaja i prehrane samo za goste na smještaju do maksimalno 20 osoba. Usluge smještaja mogu se nuditi u sobama, apartmanima i ruralnim kućama za odmor (Ministartvo turizma RH, 2011., str. 39).

Kako bi se mogli utvrditi minimalni uvjeti za pružanje ugostiteljskih usluga u seljačkom domaćinstvu potrebno je priložiti (Ured državne uprave u VSŽ, 2012.): presliku osobne iskaznice, uporabnu i građevinsku dozvolu, dokaz o vlasništvu, sanitarne iskaznice članova domaćinstva, rješenje o upisu u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava te platiti upravnu pristojbu u iznosu od 120,00 kn.

Zakonom o doprinosima (NN 84/08 i 152/08) od 01.01.2009. sukladno članku 209., st 1., točka 15. umirovljenici mogu registrirati seljačko domaćinstvo i na taj način uz mirovinu ostvarivati i dodatni prihod.

Nakon zadovoljavanja minimalnih uvjeta propisanih zakonskim i podzakonskim propisima slijedi uređenje turističkog seljačkog domaćinstva pri čemu se posebna pažnja posvećuje objektu koji mora odražavati tradicionalnost, ambijentalnost u smislu funkcionalnosti prostora, jednostavnosti uređenja, čistog i zelenog okoliša. U uređenju stare tradicionalne kuće treba dominirati minimalizam. Vanjsko uređenje gospodarstva treba odražavati vizualnu atraktivnost gospodarstva i biti prvi kontakt s potencijalnim gostom. Za atraktivnost cjelokupnog gospodarstva bitan je stupanj uređenosti okoliša tradicijskim sortama i uređenja okućnice.

Na turističkom seoskom obiteljskom gospodarstvu mogu se nuditi tradicionalna jela i specijaliteti. Ponudom samo tradicionalnih, autentičnih i originalnih jela gospodarstvo postaje prepoznatljivo i jedinstveno na tržištu. Pored osnovnih usluga kao što su smještaj i prehrana, važna je i ponuda dodatnih sadržaja, npr. radionice starih zanata, prezentacije proizvodnje tradicijskih proizvoda, škole kuhanja, izrada prerađevina od voća, organizacija rekreativnog jahanja, ubiranje samoniklog jestivog i ljekovitog bilja, „seoski wellness“, organiziranje piknika u polju, kušanje vina u vinogradu, izleti u okolici i niz drugih aktivnosti.

Uz motivaciju za pokretanje ovog poslovnog poduhvata važan je preduvjet i spremnost budućeg domaćina za otvorenu komunikaciju koja je individualna sa svakim gostom. Neke od osobina koje idealan domaćin mora imati jesu: gostoprimstvo, pažnja prema gostu, ljubaznost, strpljenje i smirenost, osjećaj za diplomaciju i nadarenost za improvizaciju.

5. Mogući izvori financiranja poduzetništva u agroturizmu

Za ostvarivanje same ideje bavljenja agroturizmom potrebno je obuhvatiti sve aktivnosti potrebne za pokretanje poslovnog poduhvata kroz poslovni plan, investicijsku studiju ili troškovnik

kojima se definira veličina investicije i količina potrebnih sredstava za realizaciju projekta. Izradom poslovnog plana procjenjuju se poslovni prihodi i svi troškovi koji se javljaju tijekom poslovanja što utječe i na definiranje izvora potrebnih sredstava.

Najbrži i najjeftiniji način realizacije projekta jest ulaganje vlastitih sredstava jer ovaj izvor nije opterećen kamatama i naknadama na kredite te garancijom nad nekretninama. Jedan dio sredstava može se osigurati kroz bespovratne potpore, tzv. darovnice kojim se dobivena sredstva troše strogo namjenski sukladno propozicijama o bespovratnim potporama. Programe i natječaje za dodjelu bespovratnih sredstava provodi državna uprava, odnosno Ministarstvo turizma i Ministarstvo gospodarstva.

Ministarstvo gospodarstva ima programe poticanja malog i srednjeg poduzetništva, ali za dobivanje ovih sredstava potrebna je registracija kao obrt, poduzeće ili zadruga.

Najčešće se za realizaciju i organizaciju projekta koriste kreditna sredstva koja subvencioniraju ministarstva, županije, lokalne samouprave, turističke zajednice ili pak komercijalne kreditne linije poslovnih banaka.

Jedna od mogućnosti je i direktno financiranje turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava kroz program IPARD za razdoblje od 2007. do 2013. mjeru 302. „Diversifikacija i razvoj ruralnih gospodarskih aktivnosti“ u okviru prioriteta „Razvoj ruralne ekonomije“ (Ministarstvo poljoprivrede, 2012.). Ovom mjerom financira se razvoj ruralnog turizma, odnosno izgradnja, adaptacija i opremanje uslužnim djelatnostima u ruralnim područjima. Sredstva IPARD programa ne dobivaju se da bi se investiralo, već se investicija financira vlastitim ili kreditnim sredstvima, a po završetku investicije dobiva se povrat uloženi sredstava u visini 50% od investicije.

Hrvatska banka za obnovu i razvoj u okviru kreditne linije Razvoj turizma na selu odobrava sredstva za (HBOR, 2012) :

- razvoj turističke ponude kao dopunske aktivnosti na poljoprivrednim gospodarstvima kojom se ostvaruje neki prihod,
- povećanje kvalitete života na ruralnim područjima i stvaranju uvjeta za ostanak na selu,
- očuvanje okoliša i primjenu ekoloških standarda,
- očuvanje i obnovu tradicijskih objekata kao i izgradnju novih ambijentalnih prostora,
- omogućavanje izravne prodaje poljoprivrednih proizvoda putem ugostiteljske ponude seoskog turizma
- oživljavanje starih zanata i lokalnih običaja
- razvoj seoskog turizma kao novog turističkog proizvoda
- profiliranje Hrvatske kao odredišta ruralnog turizma

6. Perspektive razvoja agroturizma u Vukovarsko-srijemskoj županiji

Ruralni prostori Vukovarsko-srijemske županije obiluju turističkim resursima koji bi sadržavali okosnicu njegovog razvoja. Tu se nalaze brojni prirodni (rijeke Dunav i Sava, izvori termalne vode, hrastove šume) i kulturno-povijesni resursi (Sopotske kućice, arheološka nalazišta, gradištanski salaši, brojne crkve, svetišta). Brojne su kulturne manifestacije koje se održavaju u ovim ruralnim prostorima: revija slavonskih narodnih nošnji „Zimsko spremanje“ u Antinu, sajam konja „Konji bijelci“ u Babinoj Gredi, Bogdanovačke folklorne večeri, Žetvene svečanosti u Cerni, Smotra folkloru u Cerni, Pjesnički susreti u Drenovcima, Sijelo pučkih pisaca u Đelatovcima, Susreti na tradicionalnim glazbalima u Ilači, Miholjski dani u Lovasu, Likovna kolonija u Nuštru, Otočko proljeće, Matoševi dani u Tovarniku, Smotra folkloru u starim Jankovcima, Igre u Vođincima, Festival voćnih vina i rakija u Tovarniku (Turistička zajednica Vukovarsko-srijemske županije, 2012.).

Iskustva drugih zemalja EU koja imaju dugu tradiciju bavljenja agroturizmom i velike ostvarene prihode od njega (Francuske, Austrije, Italije), mogla bi pomoći razvoju takve vrste turizma i osmišljavanju turističke ponude na ovom području. Moguća je podjela i razvoj agroturističkih gospodarstava (kao što je to u navedenim državama) na sljedeće tipove:

- wellness gospodarstva
- gospodarstva prilagođena obiteljima s djecom
- vinska gospodarstva
- gospodarstva s bioproizvodnjom
- gospodarstva prilagođena za team buildinge
- gospodarstva prilagođena biciklistima
- gospodarstva prilagođena osobama s posebnim potrebama itd

Moguć je i razvoj dodatnih sadržaja na agroturističkim gospodarstvima: učenje hrvatskog jezika, upoznavanje s kulturom, slikarske radionice, radionice tradicijske kuhinje, radionice za djecu itd. Sve te mogućnosti ne iziskuju dodatna financijska sredstva, već su potrebne samo ideje i „dobra volja“.

7. Zaključak

Iz svega navedenog, vidljivo je da su mogućnosti razvoja turizma u ruralnim područjima Vukovarsko-srijemske županije brojne, a da su gotovo svi turistički resursi nedovoljno iskorišteni. Postoje temelji za razvoj više vrsta turizma na ovom području: lovni, ribolovni, sakralni, arheološki, tradicionalni, kulturni, zdravstveni, vjerski, ekoturizam, vinski.

S turistima koji su (i koji će tek biti) privučeni u ruralna područja ove županije, agroturizam može postati efikasno sredstvo za ostvarivanje zaposlenosti i razlog ostanka mlađeg stanovništva na selu. Agroturizam kao takav nudi priliku realizacije gospodarskih i poduzetničkih aktivnosti.

U cilju bolje realizacije poduzetničkih pothvata u agroturizmu, potrebno je „naučiti“ iskustva drugih, a to se može postići npr. studijskim putovanjima, promocijom i ulaganjem u ljudski potencijal. Potrebna je koordinacija turizma s poljoprivredom i obrtničkim djelatnostima. U promociju ovog područja kao turističke lokacije treba uložiti velika sredstva i napore, od promotivnih aktivnosti u regionalnim i državnim medijima pa do izrade inovativnih putnih vodiča.

U svakom slučaju, ruralna područja Vukovarsko-srijemske županije mogla bi postati dobro iskorišteno receptivno tržište ove vrste turizma jer, kako piše u Poljičkom statutu iz 1440. godine: „Onaj tko posjeduje staru baštinu koja je ostala od predaka, mora je obrađivati i uživati i od nje živjeti. A nije časno da se potraži i potroši bez velike nevolje, već kako nalaže stari zakon i običaj, da je ondje ostavi gdje je i našao“.

Agrotourism as a function of development of entrepreneurship in Vukovar-Srijem County – current state and perspectives

Abstract

According to current trends on local and international tourist markets, there are possibilities for development of agrotourism in Vukovar-Srijem County. The main advantages for development of this type of tourism are indigenous villages in the County, local gastronomy, traditional way of life, rich rural architecture, flora and fauna, as well as numerous agricultural households. Although, this is still an underdeveloped form of tourism in the County, it could become an important driver of life quality in rural areas if certain development guidelines exist. The development of agrotourism is not complicated entrepreneurial venture, but it is easy to implement since this form of tourism does not require construction of new receptive capacities. Its development is based on use of existing resources in traditional ambiental houses. In this way, farmers would realize additional income, as well as achieve pluriactivity and better placement of their products. With agrotourism there is a possibility to create favorable entrepreneurship climate and recognition of this County for its natural, traditional, gastronomic and cultural attractions.

Key words: agrotourism, Vukovar-Srijem County, entrepreneurship, agricultural households

Literatura

1. Brščić, K., Franić, R., Ružić, D. (2010). Why agrotourism – owners opinion. Journal of Central European Agriculture, Vol 11, No 1, 31-42.
2. <http://www.hbor.hr/Default.aspx> (Sačuvano: 12. 04. 2012).
3. <http://www.mps.hr/ipard/default.aspx?id=7> (Sačuvano: 10.04. 2012).
4. http://www.tzvsz.hr/index.php?lang=hr&cat_id=2 (Sačuvano: 12. 04. 2012).
5. <http://www.vukovarsko-srijemska-zupanija.com/vsz.php?stranica=2> (Sačuvano: 15.04. 2012).
6. Ministarstvo turizma RH (2011). Priručnik za bavljenje seoskim turizmom. Zagreb: Ministarstvo turizma RH
7. Vukovarsko-srijemska županija, Ured državne uprave, Služba za gospodarstvo i imovinsko-pravne poslove, 2011.
8. Zakon o doprinosima, Narodne novine, NN 84/08, 152/08